

نشسته از راست: آقایان توکل، کروی، فیهی، ملک نصری، انواری، جوهری، نحوی، نظری، بقایی، مرادیان نژاد، رضوانی، گلبانگانی
ایستاده از راست: آقایان عالی، شارتی، نظری، بنارتیان، صفوی، عرب شاهی، اشراقی، خلیلی، پناهنده، اخلاقی، مظاهری
ردیف اول: آقایان یگدلی، نصرت، رزاقی، مرادی، اشراقی

دبیرستان حکیم نظامی - ۱۳۳۰

قمری) قطعه زمینی به مساحت ۷۵۰۰۰ مترمربع از اراضی باغ معصوم آباد که مشجر به درختان انار بود (محل فعلی دبیرستان) از آستانه مقدس حضرت معصومه (س) دریافت شد و با حضور بزرگان و نخست‌وزیر وقت و معتمدین شهر و رجالی که از تهران برای افتتاح بیمارستان فاطمی در آن روز به قم آمده بودند، کلنگ ساخت بنای عظیم دبیرستان حکیم نظامی در باغ مشجر به زمین زده شد.

کمتر از دو سال با نظارت و سرپرستی دو مهندس فرانسوی که در استخدام دولت ایران در اداره عتیقه‌جات بودند به نام سیرو و گدار با کمک معماران قم در بهترین شرایط و امکانات موجود با آب‌وهوای گرمسیر با نمای آجری زیبا در میان آن باغ مشجر در دو طبقه با کلاس‌های بهداشتی وسیع دارای نور کافی و سقف بلند و مجهز به کتابخانه، آزمایشگاه، سالن نطق و

آشنایی با مدارس ایران (۴) دبیرستان حکیم نظامی قم

ردیف بالا: آقایان اشراقی، سادات نصری، ثروی، یزدگردی
ردیف پایین: هفتلی، درشتی، جوادی، فیهی، دکتر محمد معین، گویا، شهید بهشتی
دبیرستان حکیم نظامی - ۱۳۳۲

ایستاده از راست: آقایان بقای، بزرگ نیا، مولوی، کروی، ثروی، صاحب نسق، روشنی، ...، جزی
نشسته از راست: ابوالحسن اشراقی، شهرنوش، جمشیدیان، جزی، فیهی، گویا، آل یاسین، بهشتی، نصفی، جوادی، حسین اشراقی
ردیف عقب: جناری، شهدی رضا خدمت گوار

دبیرستان حکیم نظامی - ۱۳۳۲

سید رضا باقریان موحد^۱

به جرئت می‌توان گفت که پس از دبیرستان البرز تهران، دبیرستان حکیم نظامی قم، یکی از بزرگ‌ترین و شاخص‌ترین دبیرستان‌های ایران است و به تعبیری می‌توان گفت که نام «دارالفنون ثانی» بسیار برازنده آن است.

در سال ۱۳۱۴ ش. شادروان سید علی اکبر برقعی (۱۲۷۸-۱۳۶۶ ش.) پدر استاد ممتاز دانشگاه تهران دکتر هیت‌الدین برقعی، صاحب‌امتیاز و مدیر مدرسه سنایی (حیات) به وزیر فرهنگ وقت علی‌اصغر حکمت پیشنهاد ساخت یک دبیرستان کامل شش کلاسه در شهرستان قم را می‌دهد.

این نظر مورد موافقت قرار گرفت و در آبان ۱۳۱۴ (برابر نیمه شعبان ۱۳۵۴

۱. دبیر آموزش و پرورش قم

در آن اشعار، در دو بیت نام حکمت را آورده که مشخص است این دبیرستان قرار بوده حکمت نامیده شود. در مصرع دوم بیت آخر نیز ماده تاریخ بنا ذکر شده که چنین است: «کلید کام‌ها در دست داناست = ۱۳۱۵»

وزیر نامور حکمت پی افکند
به قم کاخی که بس ستوار و زیباست
دبیرستان حکمت گشت نامش
که کان دانش و باغ هنرهاست
جوانان اندرین گلزار چینند
گل کردار نیک و گفته راست
کلید فرهی و کامیابی
از این در جست هر کش چشم بیناست
به تاریخش رشید یاسمی گفت:
کلید کام‌ها در دست داناست

مناظره، اتاق دبیران، زمین‌های ورزشی (والیبال، بسکتبال و فوتبال) و ساختمان مسکونی در ورودی بنا برای نگهبان با آخرین سبک معماری یا زیربنای ۱۵۰۰ مترمربع در سال ۱۳۱۵ شمسی به پایان رسید و افتتاح بنا تا سال ۱۳۱۷ جهت آماده شدن وسایل و تجهیزات دبیرستان به طول انجامید. این بنا در سال تحصیلی ۱۸ - ۱۳۱۷ افتتاح و بازگشایی شد.

در زمان گشایش و افتتاح دبیرستان، علی‌اصغر حکمت وزیر فرهنگ از سمت وزارت معزول و اسماعیل مرآت جانشین وی گردیده بود. نام این دبیرستان از دو جهت قرار بود دبیرستان حکمت نامیده شود، اول اینکه آن دبیرستان سه کلاس قدیمی که دبیرستان حکمت نام داشت، تعطیل و محصلان آن به این دبیرستان نوین یاد منتقل شده بودند.

دوم این‌که مبتکر و سازنده و مؤسس این بنا علی‌اصغر حکمت بود و زحمت و دقت زیادی در ساختن آن مبذول نمود و تمایل داشت که نام خود را که حکمت بود، بر آن بگذارد و برای تثبیت این نام آیه‌ای از کلام الله مجید انتخاب کرد که در آن کلمه حکمت به چشم می‌خورد و بر سر در ورودی سالن همایش دبیرستان با خط زیبا و کاشی کاری نصب نمود که هنوز پس از ۷۴ سال این کتیبه به همان شکل مشاهده می‌شود: «يُؤْتِي الْحِكْمَةَ مَنْ يَشَاءُ وَمَنْ يُؤْتَ الْحِكْمَةَ فَقَدْ أُوتِيَ خَيْرًا كَثِيرًا» (بقره، ۲۶۹).

رشید یاسمی، دوست و یار دیرین علی‌اصغر حکمت، به مناسبت دوستی و صمیمیت نزدیک با وی، اشعار نغزی در توصیف بنا و مدح حکمت سرود که با گچ‌بری و خط زیبایی در سقف سرسرای ورودی بنا نصب و هنوز پا برجاست.

نشسته از راست: آقایان محمودیان، عمید، کریمان، فقهی، رهنما، شهابلو، سره، جوادی، احلال
ایستاده از راست: توکل، اجروزی، کروبی، جوادی، صاحب‌سق، نقایی، ابودری

دبیرستان حکیم نطنایی - ۱۳۲۷

در آن زمان، نشانی یا استفاده از حرف «ح» که ابتدای کلمه حکمت است برای دبیرستان انتخاب شد و در بالا و پایین آن کلمات «دانایی» و «توانایی» به چشم می‌خورد. بر بالای این نشان با خط زیبا و کاشی کاری تقیس، شعر «توانا بود هر که دانا بود» نصب گردید، این نشان و این شعر هنوز برجاست. در زمان افتتاح دبیرستان با توجه به اینکه علی‌اصغر حکمت از کار برکنار و

نشسته از راست: آقایان صاحب‌سق، جوادی، شهاب‌لو، فقهی، تقوی، رهنما، محمودیان، کریمان، کروبی، توکل
ایستاده از راست: ابودری، صبحی

دبیرستان حکیم نطنایی - ۱۳۲۷

آشنایی با دانشگاه‌های ایران (۱۸)

دانشگاه قم

آذین شهریاری فرد

در اواخر سال ۱۳۵۸ «مدرسه عالی تربیتی و قضایی طلاب قم»، زیر نظر جامعه مدرسین حوزه علمیه قم تأسیس گردید. این مدرسه در سال ۱۳۵۹ اقدام به پذیرش دانشجو در دو رشته کارشناسی (علوم قضایی و دبیری الهیات) از بین طلاب حوزه علمیه کرد. در سال ۱۳۶۴ با تأیید شورای عالی انقلاب فرهنگی علاوه بر طلاب حوزه‌های علمیه، فارغ‌التحصیلان دوره‌های متوسطه نظام قدیم نیز از طریق کنکور سراسری پذیرفته شدند. در سال ۱۳۶۷ مرکز تربیت مدرس این مدرسه با هدف تربیت اساتید کارآمد برای تدریس معارف اسلامی در دانشگاه‌ها، آغاز به کار نمود.

در تاریخ ۱۳۷۶/۳/۳۱ با تصویب شورای گسترش آموزش عالی، مدرسه عالی تربیتی و قضایی طلاب قم به «دانشگاه قم» تغییر وضعیت داد و با شش رشته کارشناسی، پنج رشته کارشناسی ارشد و یک رشته دکتری تخصصی فعالیت خود را آغاز کرد. پس از تصویب اساسنامه جدید، دانشگاه قم از تاریخ ۱۳۷۸/۱۰/۲۵ در چارچوب مقررات وزارت علوم به فعالیت خود ادامه داد.

در حال حاضر دانشکده‌های دانشگاه قم عبارت‌اند از:

- دانشکده الهیات و معارف اسلامی
- دانشکده ادبیات و علوم انسانی
- دانشکده حقوق
- دانشکده علوم پایه
- دانشکده فنی و مهندسی
- دانشکده مدیریت
- دانشکده آموزش‌های الکترونیکی

۱. پژوهشگر فرهنگستان زبان و ادب فارسی

به‌جای او اسماعیل مرآت به وزارت فرهنگ رسیده بود نام دبیرستان را از حکمت به «حکیم نظامی» تغییر دادند.

دبیرستان حکیم نظامی در سال تحصیلی ۱۳۱۷ - ۱۳۱۸ شمسی رسماً افتتاح و آغاز به کار کرد.

با افتتاح دانشگاه تهران در عهد پهلوی اول و حضور جوانان تحصیل‌کرده دانشگاهی، دبیرستان حکیم نظامی قم به این موهبت مفتخر شد که جوانان فارغ‌التحصیل دانشگاهی برای تدریس به این دبیرستان بیایند. این دبیران به چند جهت قم را برای شغل دبیری و تدریس خود انتخاب می‌کردند: اولاً شاگردان ممتاز و اول دانشکده‌ها حق انتخاب اول مکان شغلی خود را داشتند. ثانیاً اکثر آن‌ها قم را انتخاب می‌کردند که از محضر آیات عظام و مراجع تقلید درک فیض نمایند. ثالثاً بتوانند به تهران نزدیک باشند تا در رشته تحصیلی خود ادامه تحصیل داده و درجه دکترا بگیرند. رابعاً سهولت رفت‌وآمد قم به تهران و بالعکس در تمام ساعات شبانه‌روز با مناسبات چهارگانه فوق برای شهر قم و برای دانش‌آموزان دبیرستان حکیم نظامی آن توفیق بزرگی بود که چنین استادان و دبیران آن زمان را برای خود داشته باشند. مشخص است که وجود استاد و دبیران دانشمند و لایق، نتیجه خوبی دربرداشته و آن تحویل شاگردان ممتاز و باتجربه به جامعه است: دکتر بهرام فره‌وشی؛ دکتر حسین کریمان؛ استاد علی اصغر فقیهی؛ شهید آیت‌الله دکتر محمد حسینی بهشتی؛ دکتر محمد امین ریاحی؛ دکتر ابوالفضل مصفا؛ دکتر عباس حری؛ دکتر حسن سادات ناصری؛ دکتر امیرحسین یزدگردی.

لازم به تذکر است که انجمنی به نام «انجمن دانش‌آموختگان دبیرستان ماندگار امام صادق (ع) - حکیم نظامی» در سال ۱۳۶۸ ش. به همت دکتر علی محسنی از شاگردان قدیمی مدرسه تشکیل شده که همه‌ساله، همایشی باشکوه برگزار می‌کند.

منابع:

- موحد، سیدرضا باقریان (۱۳۹۵). *اسناد دبیرستان حکیم نظامی ۱۳۱۷-۱۳۵۷* ش. قم: انتشارات مجمع ذخائر اسلامی.
- عباسی، مهدی (۱۳۹۲). *تاریخ معارف قم از سال ۱۳۱۸ قمری تا ۱۳۷۵ شمسی*. قم: انتشارات نور مطاف/ بنیاد قم پژوهی.
- روزنامه اطلاعات، ۱۹ آبان ۱۳۹۳.
- روزنامه اطلاعات، ۲۸ دی ۱۳۹۱.